

Den nasjonale prøven i lesing på 5. trinn 2009

Atle Skaftun og Oddny Judith Solheim
Lesesenteret
Universitetet i Stavanger

Innledning

Denne rapporten er basert på resultatene fra alle de 55 886 elevene som gjennomførte nasjonal prøve i lesing på 5. trinn i september 2009. Prøven besto av et hefte med seks tekster og 32 oppgaver, og prøvetiden var 90 minutter. Resultatene i denne rapporten blir presentert i form av p-verdier, det vil si prosentandel elever som fikk godkjent svar på hver oppgave. Det blir rapportert gjennomsnittlige p-verdier for alle elevene, for gutter og for jenter, både samlet for hele prøven og for hver enkelt oppgave. Oppgavene er også kategorisert etter ulike kriterier både på tekst- og oppgavenivå, og det blir oppgitt resultater totalt og for gutter og jenter basert på disse kriteriene.

Validitet

Nasjonale prøver i lesing skal kartlegge i hvilken grad elevenes leseferdigheter er i samsvar med Kunnskapsløftets kompetansemål der leseferdigheter er integrert. Dette innebærer at nasjonale prøver i lesing på norsk ikke er en prøve i *norskfaget*, men en prøve i *lesing* som grunnleggende ferdighet, det vil si som del av den kompetansen elevene skal utvikle i alle fag. Begrensninger i forhold til dette er antallet tekster i prøven og prøvens lengde. Siden prøven gjennomføres tidlig på femte trinn, bygger den på kompetansemålene for de ulike fagene etter fjerde trinn i Kunnskapsløftet. Disse målene er relativt lite spesifikke for hvilke leseferdigheter som kan forventes av en elev i femte klasse. Tekstutvalg og oppgaver representerer vår fortolkning av målformuleringene i ulike fag. Kunnskap om femteklassingens leseferdigheter ligger også til grunn for utvalget.

En oversikt over tekstene som var med i prøven, med opplysninger om tekstdomene, sjanger og aktuelle fagområder er gitt i tabell 1.

Tekster	Tekstdomener og sjangere	Aktuelle fagområder
Sosiale insekter	Sakprosa for barn/leksikonartikkel	Naturfag, samfunnsfag
Slik lager du en drage	Instruksjon	Kunst og håndverk
Løveungen som ikke kunne brøle	Skjønnlitterær fortelling/moderne fabel	Norsk og RLE
Jakten på Titanic	Sakprosa for barn/faktabok	Samfunnsfag
Forskjellige skytyper	Sakprosa for barn/faktabok	Naturfag
Miljøvennlig tyggis	Sakprosa/artikkel	Naturfag, samfunnsfag

Tabell 1: Tekster, tekstdomener, sjangrer og aktuelle fagområder

Som det framgår av tabellen kan flere av tekstene i utvalget knyttes til mer enn ett fag. Grunnlaget for denne tilknytningen til fag kan være tematisk eller formell; insekter og skyer er for eksempel naturfaglige tema, mens sosial organisering og historien om Titanic kan være relevante i samfunnsfag. Skjønnlitterære fortellinger og fabler hører formelt som regel hjemme i norskfaget, men fabelens moral inviterer til en form for etisk refleksjon som også

kan være aktuell i RLE-faget. Beskrivelsen av hvordan man går fram når man lager en drage er tematisk nærliggende å knytet til Kunst og håndverk, men formelt kan slike oppskrifter og prosedyrer forekomme i de fleste fag. Ulike fag og kunnskapsdomener samt ulike formater og framstillingsformer er dermed representert i prøven. Noen tekster, som "Løveungen" og "Tyggis", er dominert av sammenhengende verbalspråklig framstilling med bilder som illustrerer innholdet. I "Sosiale insekter" er vesentlige deler av innholdet å finne i samspillet mellom bilder og bildetekst, som samlet sier noe annet og mer enn brødteksten. I "Slik lager du en drage" beskrives det samme arbeidsforløpet i to versjoner – i og med verbalspråk og i og med tegninger som framhever viktige steg og handlinger. "Jakten på Titanic" og "Skytyper" er nærmest det vi lettest forbinder med sammensatte tekster. Her er brødteksten stykket opp og ledsaget av rammetekster, bilder og illustrasjoner og rammetekst, på en slik måte at det i langt større grad er tale om balanse mellom de ulike uttrykkene - i "Titanic" i så stor grad at teksten kan fortone seg noe fragmentert uten ett overordnet uttrykk som de øvrige uttrykkene er organisert i forhold til. Begge disse tekstene er imidlertid representative for en type tekster elevene ofte møter i fagbøker for barn og i juniorleksikon. Til tross for utfordringene denne typen tekster representerer så er det svært vanlig at elever på mellomtrinnet bruker slike bøker som kilder i prosjektarbeid. I slike sammenhenger arbeider elevene ofte selvstendig med tekstene, og dette stiller andre krav til leseferdighetene deres enn lesing av sammenhengende tekst.

På samme måten som i forhold til utvalget av tekster, er også oppgavene konstruert med utgangspunkt i læreplanene i de ulike fagene. Kompetansemål der leseferdigheter er integrert legger vekt på å finne fram til informasjon, tolke og forstå tekster og reflektere over og vurdere tekstene som helhetlige størrelser. Disse tre aspektene ved lesing ligger til grunn for prøvekonstruksjonen, og alle oppgavene i prøven er kategorisert i forhold til disse lesemåtene. Noen spørsmål krever at eleven finner fram til informasjon som er eksplisitt uttrykt i teksten. Andre spørsmål krever at eleven selv kommer med tolkninger, begrunnelser, refleksjoner eller vurderinger. Å tolke kan innebære å binde sammen setninger, å sammenholde informasjon som finnes ulike steder i teksten, eller å lese mellom linjene. Forståelsen av teksten innebærer at eleven får oversikt over tekstens innhold og mening. Refleksjon over tekstens form og innhold forutsetter forståelse for teksten som helhet, men innebærer samtidig at eleven tar i bruk sin egen kunnskap. "Å forstå og tolke" er representert med flere oppgaver enn de to andre lesemåtene. Det er 8 oppgaver i kategorien "Å finne eksplisitt gjengitt informasjon", 19 i kategorien "Å forstå og tolke" og 5 i kategorien "Å reflektere og vurdere". Tolkingsoppgaver er en sammensatt kategori – det kan handle om inferens innenfor et avsnitt, om å kombinere informasjon fra flere steder eller tolking i mer tradisjonell forstand – noe som gjør det meningsfylt at det er flest oppgaver i denne kategorien.

Innenfor hver av de tre lesemåtene finnes det oppgaver med forskjellig vanskegrad og forskjellig format: flervalgsoppgaver, komplekse flervalgsoppgaver og åpne oppgaver. En flervalgsoppgave (*multiple-choice*) kan ha ulike utforminger. I nasjonale prøver er flervalgsoppgave utformet med et spørsmål og fire ulike svaralternativer. Eleven skal velge det svaralternativet som gir det riktige svaret på det oppgaven spør om. Komplekse flervalgsoppgaver (*complex multiple choice*) består av flere spørsmål, for eksempel en liste med utsagn som skal vurderes som riktige eller gale. Mens flervalgsoppgaver innebærer at eleven skal velge mellom på forhånd oppgitte svaralternativ, innebærer en åpen oppgave (*constructed response*) at eleven selv skal formulere et skriftlig svar på en oppgave.

Tabell 2 gir en oversikt over tekster og oppgaver i prøven. I tilknytning til den enkelte teksten blir det oppgitt hvilken teksttype eller sjanger teksten tilhører eller kan kategoriseres under. I

tilknytning til den enkelte oppgaven blir det oppgitt hvilken av de tre lesemåtene oppgaven representerer, hvilket oppgaveformat oppgaven er utformet i, prosentandel som besvarer oppgaven riktig (alle, jenter og gutter) samt forskjellen mellom andelen jenter og gutter som besvarer oppgaven riktig uttrykt i prosent (dif).

Nr	Tekst	Teksttype	Lese- måte/ Aspekt	Oppgave- format	p-verdi alle	p-verdi jenter	p-verdi gutter	dif
1	Sosiale insekter	Fagtekst	Finne/Tolke	Åpen	84	87	81	7
2	Sosiale insekter	Fagtekst	Tolke	Komp. flervalg	90	92	88	4
3	Sosiale insekter	Fagtekst	Finne/Tolke	Flervalg	62	64	60	4
4	Sosiale insekter	Fagtekst	Tolke	Komp. flervalg	51	53	50	3
5	Sosiale insekter	Fagtekst	Reflektere	Åpen	54	57	50	7
Gjennomsnitt for Sosiale insekter					68	70	66	4
6	Slik lager du	Instruksjon	Finne	Åpen	85	88	83	5
7	Slik lager du	Instruksjon	Reflektere	Flervalg	86	88	84	4
8	Slik lager du	Instruksjon	Tolke	Flervalg	71	73	69	4
9	Slik lager du	Instruksjon	Tolke	Flervalg	60	63	58	5
10	Slik lager du	Instruksjon	Tolke	Flervalg	68	70	66	4
11	Slik lager du	Instruksjon	Reflektere	Flervalg	74	74	74	0
Gjennomsnitt for Slik lager du en drage					74	76	72	4
12	Løveungen	Moderne fabel	Tolke	Komp. flervalg	63	66	60	6
13	Løveungen	Moderne fabel	Finne/Tolke	Flervalg	49	52	46	6
14	Løveungen	Moderne fabel	Finne	Åpen	37	41	34	7
15	Løveungen	Moderne fabel	Tolke	Flervalg	75	77	72	5
16	Løveungen	Moderne fabel	Tolke	Åpen	40	44	36	8
17	Løveungen	Moderne fabel	Tolke	Åpen	71	75	68	7
18	Løveungen	Moderne fabel	Tolke/ Reflektere	Flervalg	75	79	72	7
Gjennomsnitt for Løveungen					59	62	55	7
19	Titanic	Fagtekst	Finne	Flervalg	95	96	95	1
20	Titanic	Fagtekst	Tolke	Flervalg	69	66	72	-6
21	Titanic	Fagtekst	Tolke	Åpen	52	50	53	-3
22	Titanic	Fagtekst	Tolke	Komp. flervalg	46	47	46	1
23	Titanic	Fagtekst	Reflektere	Åpen	33	35	31	4
Gjennomsnitt for Jakten på Titanic					59	59	59	0
24	Skytyper	Fagtekst	Finne	Åpen	59	63	55	8
25	Skytyper	Fagtekst	Tolke/Finne	Flervalg	62	66	59	7
26	Skytyper	Fagtekst	Tolke	Flervalg	60	62	59	3
27	Skytyper	Fagtekst	Tolke	Komp. flervalg	30	32	28	4
28	Skytyper	Fagtekst	Tolke	Åpen	32	34	30	4
Gjennomsnitt for Forskjellige skytyper					49	51	46	5
29	Tyggis	Artikkel	Tolke	Flervalg	65	65	65	0
30	Tyggis	Artikkel	Finne/Tolke	Flervalg	59	60	58	2
31	Tyggis	Artikkel	Reflektere	Flervalg	66	70	63	7
32	Tyggis	Artikkel	Tolke	Flervalg	62	62	61	1
Gjennomsnitt for Miljøvennlig tyggis					63	64	60	4
Totalt					62	64	60	4

Tabell 2: Tekster og oppgaver i leseprøven. Oversikt, beskrivelse og gjennomsnittlige resultater for alle, jenter og gutter oppgitt i prosent.

Resultater på tekstnivå

Alle tekstene i prøven er sammensatte tekster i en forstand at de inneholder andre semiotiske ressurser enn verbaltekst. Dette samspillet kommenteres i tilknytning til beskrivelsen av tekstene ovenfor. Gjennomsnittresultater for hver tekst er oppgitt med uthevet skrift.

Den gjennomsnittlige p-verdien på hele prøven var 62. En gjennomsnittselev klarte med andre ord 62 prosent av oppgavene. Vanskegraden på 2009-prøven var altså identisk med vanskegraden på 2008-prøven. Elever på 5. trinn er på forskjellig nivå når det gjelder lesing, og for å fange opp disse forskjellene har tekstene ulik lengde og vanskegrad. Den letteste teksten er "Slik lager du en drage" som har en p-verdi på 74. Den vanskeligste teksten er "Forskjellige skytyper", med en p-verdi på 49. Blant de øvrige fire tekstene er "Sosiale insekter" relativt lett (68), og de tre siste – "Titanic" (59), "Løveungen" (59) og "Miljøvennlig tyggis" (63) – nokså nære hverandre med vanskegrader rundt gjennomsnittet for prøven som helhet.

Tekst	p-verdi alle
Slik lager du en drage	74
Sosiale insekter	68
Miljøvennlig tyggis	63
Løveungen som ikke kunne brøle	59
Jakten på Titanic	59
Forskjellige skytyper	49

Tabell 3: Tekster i prøven etter økende vanskegrad

Den vanskeligste teksten, "Forskjellige skytyper", består av en nokså tydelig markert brødtekst, en rammetekst som lister opp 10 skytyper samt bilder av de fem vanligste typene ledsaget av bildetekst. Ved første øyekast er dette ikke en spesielt komplisert tekst. Det som kompliserer bildet, er hvordan de ulike tekstelementene henger sammen – både innenfor og mellom de ulike elementene. Et av de vanskeligste spørsmålene i hele prøven (oppgave 28, p=32) forutsetter for eksempel at elevene forstår at brødteksten er bygget opp omkring fem ulike begreper som i ulike kombinasjoner gir navn til de ulike skytypene. Siste avsnittet markerer denne sammenhengen eksplisitt, men mange overser dette.

At "Slik lager du en drage" er såpass lett, forteller kanskje at tekst og bilder støtter hverandre på en måte som gjør det overkommelig å se for seg arbeidet med å lage en drage; at de to semiotiske systemene kompletterer hverandre og gir svar på spørsmålene knyttet til tekstens innhold på hver sin måte. Den vanskeligste oppgaven har en p-verdi på 60 og spør om hvorfor man skal lage hull i to av hjørnene på dragen. For å svare på dette – dvs. velge svaralternativet som forklarer at det er "fordi du skal feste bisselet til dragen i hullene" kan elevene lese 5 linjers ganske kompakt tekst, og gjøre relativt komplekse inferenser gjennom avsnittet, eller de kan sammenholde overskriften til punkt 6 – "Fest bisselet" med første setningen i avsnittet ("lag små hull i to av hjørnene...") og gjerne kaste et blikk på illustrasjonen hvor dragen nå er utstyrt med et tau. Mot en slik bakgrunn er det grunn til å anta at denne teksten og oppgavene knyttet til den har vært motiverende for elevene.

Resultater på oppgavenivå

Oppgavene måler tre aspekter ved lesing – å finne informasjon, å tolke, og å reflektere over tekstens form og innhold – og er konstruert i tre ulike formater – åpne oppgaver (CR), flervalgsoppgaver (MC), og komplekse flervalgsoppgaver (CMC). Fordeling av oppgavene på aspekt ved lesing og format framgår av tabell 4.

	Finne	Tolke	Reflektere	Sum
CR	4	4	2	10
MC	4	10	3	17
CMC		5		5
Sum	8	19	5	32

Tabell 4: Fordeling av oppgaver på aspekt ved lesing og oppgaveformat

Oppgavenes p-verdier spenner fra 95 til 30. Formater og aspekter ved lesing er rimelig godt representert i hele spekteret av vanskegrader, også blant de letteste oppgavene. Blant de vanskeligste oppgavene er det en overvekt av åpne oppgaver.

De letteste oppgavene i prøvesettet var oppgavene 19, 2, 7, 6 og 1 (se tabell 5). Alle disse oppgavene ble besvart riktig av mer enn 80% av elevene. Alle lese måter/aspekt er representert blant de fem letteste oppgavene.

Nummer	Tekst	Lesemåte/ Aspekt	Oppgaveformat	p-verdi
19	Jakten på Titanic	Finne	Flervalg	95
2	Sosiale insekter	Tolke	Kompleks flervalg	90
7	Slik lager du en drage	Reflektere	Flervalg	86
6	Slik lager du en drage	Finne	Åpen	85
1	Sosiale insekter	Finne/Tolke	Åpen	84

Tabell 5: Prøvens letteste oppgaver

Oppgave 19 og 6 ber elevene finne informasjon som er eksplisitt framstilt innenfor rammen av en setning. Oppgave 19 er knyttet til teksten "Jakten på Titanic", og ber elevene finne fram til årstallet når Titanic sank. Årstallet er eksplisitt uttrykt i første setning av brødteksten. Oppgave 6 er knyttet til prøvens letteste tekst "Slik lager du en drage", og ber elevene skrive ned fire ting man trenger for å lage en drage. De ulike tingene du trenger for å lage en drage blir listet opp i den første setningen etter ingressen.

Oppgave 1 og 2 er hentet fra prøvens første tekst "Sosiale insekter". I oppgave 1 skal elevene skrive ned de tre insektene som ifølge teksten er de mest sosiale. Oppgaven krever at elevene knytter sammen informasjon fra to forskjellige setninger i tekstens åpningsavsnitt, og oppgaven faller dermed strengt tatt utenfor kategorien "finne" slik den er definert. Når oppgaven likevel er kategorisert som å finne/tolke, så er det fordi sammenhengen mellom de to setningene er så åpenbar. Oppgave 2 tar utgangspunkt i arbeidsdelingen blant de sosiale insektene og ber elevene trekke en strek mellom insektstype og oppgave. For å besvare dette spørsmålet riktig må elevene finne fram til og kombinere informasjon fra flere påfølgende setninger i et lengre tekstavsnitt.

I oppgave 7 skal elevene vurdere tekstens form, og hvorfor informasjonen i "Slik lager du en drage" er presentert i nummererte punkter. På den måten inviterer oppgaven elevene til å ta i bruk tekst- og genrekunnskap når de velger blant svaralternativene.

Fordelingen av prøvens vanskeligste oppgaver på aspekt ved lesing og oppgaveformat fremkommer av tabell 6.

Nummer	Tekst	Lesemåte/ Aspekt	Oppgave-format	p-verdi
27	Forskjellige skytyper	Tolke	Kompleks flervalg	30
28	Forskjellige skytyper	Tolke	Åpen	32
23	Jakten på Titanic	Reflektere	Åpen	33
14	Løveungen som ikke kunne brøle	Finne	Åpen	37

Tabell 6: Prøvens vanskeligste oppgaver

Oppgave 14 er kategorisert som et "finne-spørsmål", og har en p-verdi på 37. I denne oppgaven skal elevene finne informasjon om hva Karsten må bevise før han kan vende tilbake til løveflokket. Informasjonen fremkommer gjennom betingelsen faren stiller for at Karsten skal kunne komme hjem igjen: «Hvis du ikke kan prestere et bedre brøl,» sa løvepappaen med tårer i øynene, «så må du reise din vei og ikke komme tilbake før du har vist at du kan klare deg uten å kunne brøle.» Dette er et godt eksempel på at grensene mellom aspektene ved lesing ikke er entydige referansepunkt, og at oppgavene ofte best forstås som grensetilfeller. I dette tilfellet dreier det som en ganske kompleks mening som kommer eksplisitt til uttrykk innenfor en setning. Oppgavene krever evne til inferens og fokusert lesing over et ganske langt tekstparti med flere delsetninger, og forstås best som plassert i grenselandet mellom finne- og tolkekategori. Det vanligste feilsvaret på denne oppgaven er at Løveungen må lære å brøle før han kan komme hjem, noe som indikerer at mange elever ikke klarer å ta inn hele meningsfyllden i dette tekstpartiet. Det er samtidig en påminnelse om at rammeverket for de nasjonale prøvene beskriver de tre aspektene ved lesing som sidestilte gjennom hele spekteret av vanskegrader.

Oppgave 27 og 28 er spørsmål i tilknytning til prøvens vanskeligste tekst: "Forskjellige skytyper". I oppgave 27 skal elevene ta stilling til hvorvidt fire påstander knyttet til innholdet i teksten er riktige eller gale. Påstandene i oppgaven er knyttet til innhold i både brødtekst og rammetekst og krever at elevene finner fram til informasjon på ulike steder i teksten. I oppgave 28 skal elevene identifisere de fem latinske navnene som settes sammen for å gi navn til de ulike skytypene. Brødteksten er bygget opp omkring disse fem begrepene, og det siste avsnittet i brødteksten markerer denne sammenhengen eksplisitt. Elevene kan også komme fram til riktig svar ved å analysere hvordan de latinske ordene som er presentert i parenteser i rammeteksten, er bygget opp. Dette forutsetter imidlertid at elevene forstår at ordene i parentesene er latinske navn, noe som ikke blir eksplisitt forklart.

Oppgave 23 er en refleksjonsoppgave knyttet til "Jakten på Titanic". Elevene blir bedt om å reflektere over årsaken til at Ballard håpet at Titanic skulle få ligge i fred etter at man hadde identifisert stedet hvor den sank. Teksten framstiller jakten på Titanic både som et fascinasjonsobjekt og som et gravsted, og oppgaven krever at elevene ser det etiske dilemmaet knyttet til ønsket om å vite mer om en av det 20. århundres sentrale hendelser. På den måten må elevene forholde seg til og reflektere over teksten som helhet og det sakskomplekset den omhandler.

Lesemåte/aspekt

Alle de tre lesemåtene/aspektene blir gjenspeilt i både lette og vanskeligere oppgaver. Gjennomgående ser det imidlertid ut til at oppgavene knyttet til å finne fram til informasjon som er eksplisitt framstilt innenfor rammen av en setning har vært noe enklere enn oppgaver knyttet til tolkning og refleksjon over tekstens form og innhold.

Lesemåte/aspekt	Gjennomsnittlig p-verdi
Finne informasjon	66
Forstå og tolke	60
Reflektere og vurdere	62

Tabell 7: Resultater for ulike lesemåter

Oppgaveformat

Tabell 8 gir en oversikt over gjennomsnittlig p-verdi for de ulike oppgaveformatene. Flervalgsoppgavene var lettest, mens komplekse flervalgsoppgaver og åpne oppgaver var vanskeligere.

Oppgaveformat	Gjennomsnittlig p-verdi
Åpne oppgaver	54
Kompleks flervalg	56
Flervalg	68

Tabell 8: Resultater for ulike oppgaveformat

At de åpne oppgavene er såpass mye vanskeligere enn flervalgsoppgavene, kan delvis forklares ved at elevene må formulere svaret selv. For enkelte elever på 5. trinn kan det å formulere og skrive et svar innebære en terskel som gjør at de lar være å svare på de åpne spørsmålene (jf. blanke svar), eller at de svarer for upresist til at svaret kan godkjennes. De komplekse flervalgsoppgavene er også vanskeligere enn tradisjonelle flervalgsoppgaver. Dette skyldes blant annet at komplekse flervalgsoppgaver består av flere deloppgaver som må besvares riktig for at eleven skal få poenguttelling (i 2009-prøven må alle deloppgavene være korrekt for tildeling av poeng). Dette innebærer ofte at elevene må forholde seg til flere og ulike sider ved teksten.

Kjønnsforskjeller

Jentene gjør det gjennomgående litt bedre enn guttene på prøven. Gjennomsnittlig skåre for jentene er 20,5, mens gjennomsnittlig skåre for guttene er 19,2. Den gjennomsnittlige kjønnsforskjellen er altså på 1,3 poeng. For å få et inntrykk av hvor store kjønnsforskjellene er har vi i beregnet effektstørrelse¹. I følge Cohen (1992) kan en effektstørrelse på 0.2 ansees som liten, 0.5 som middels og 0.8 som stor. Effektstørrelsen på forskjellen mellom gutter og jenters gjennomsnittlige skåre er 0.19, en forskjell som kan betegnes som forholdsvis liten. I 2008 var det ingen reelle kjønnsforskjeller da effektstørrelsen bare var 0.01.² I nasjonal prøve i lesing på 5. trinn 2009 finner vi altså en liten forskjell mellom gutter og jenters gjennomsnittlige prestasjoner, men disse forskjellene er mindre enn rapporterte kjønnsforskjeller for samme aldersgruppe i PIRLS 2006³ og også mindre enn rapporterte kjønnsforskjeller i lesing for eldre elever, både i nasjonale prøver i lesing på 8. trinn⁴ og PISA⁵.

Tekstnivå

Det er en tendens til at jentene gjør det litt bedre enn guttene på de fleste tekstene. De to tekstene som skiller seg fra denne hovedtendensen er "Jakten på Titanic", hvor det ikke er

¹ Effektstørrelsene i denne rapporten er beregnet som Cohen's d . Cohen's $d = M_1 - M_2 / \sigma_{\text{pooled}}$ where $\sigma_{\text{pooled}} = \sqrt{[(\sigma_1^2 + \sigma_2^2) / 2]}$

² Beregningene for 2009 er basert på hele populasjonen som gjennomførte prøven, mens rapporten for nasjonal prøve i lesing 5. trinn 2008 er basert på et utvalg på til sammen 1323 elever. (Lesesenteret, 2009)

³ van Daal, V. et al., 2007

⁴ Vagle, W. et al., 2009

⁵ Kjærnsli, M. et al. 2007

forskjeller mellom jenter og gutter, og ”Løveungen som ikke kunne brøle”, hvor effektstørrelsen er 0.50. Denne siste forskjellen er markant større enn for de andre tekstene, men fremdeles innefor rammene av en middels stor forskjell.

Tekst	p-verdi alle	p-verdi jenter	p-verdi gutter	Dif	Effektstørrelse
Løveungen	59	62	55	7	.50
Sosiale innsekt	68	70	66	4	.19
Forskjellige skytyper	49	51	46	5	.18
Slik lager du en drage	74	76	72	4	.14
Miljøvennlig tyggis	63	64	60	4	.08
Titanic	59	59	59		

Tabell 9: Tekster i leseprøven etter synkende kjønnsforskjell

”Jakten på Titanic” kan ha appellert til guttene i både innhold og form. Teksten kan gi assosiasjoner til spenningsfylt skattejakt, den har bilder av og detaljert informasjon om teknologisk utstyr brukt i forbindelse med letingen etter skipet, og mye konkret faktastoff. På den måten er dette en tekst som det er nærliggende å karakterisere som en typisk guttetekst ut i fra kjennskap til typiske lesepreferanser hos gutter. På tilsvarende vis er det ikke uventet at jentene er mer villige til å hengi seg til den skjønnlitterære fortellingens meningsunivers. Denne forskjellen i resultat mellom gutter og jenter knyttet til teksttype eller formålet med lesingen, er også påvist i tidligere års nasjonale prøver, i PIRLS og i PISA.

Lesemåter / aspekter ved lesing og oppgaveformat

Den gjennomgående tendensen til at jentene gjør det litt bedre enn guttene, gjør seg også gjeldende for de tre ulike aspektene ved lesing og de ulike oppgaveformatene (se tabell 10). Forskjellen mellom jenter og gutter er større på åpne oppgave enn på flervalgsoppgaver, og dette må sees i sammenheng med at guttene i større grad enn jentene lar være å svare på de åpne oppgavene. Tendensen til at kjønnsforskjellene er større på åpne oppgaver enn på flervalgsoppgaver er imidlertid i samsvar med tidligere funn fra både nasjonale prøver, PIRLS og PISA.

Lesemåter og oppgaveformater	p-verdi alle	p-verdi jenter	p-verdi gutter	Dif	Effektstørrelse
Finne informasjon	66	69	64	5	.22
Reflektere og vurdere	61	64	59	5	.21
Forstå og tolke	60	62	58	4	.15
Åpen	54	57	52	5	.23
Kompleks flervalg	56	58	54	4	.14
Flervalg	68	70	67	3	.14

Tabell 10: Resultater for jenter og gutter for ulike oppgavetyper og oppgaveformat

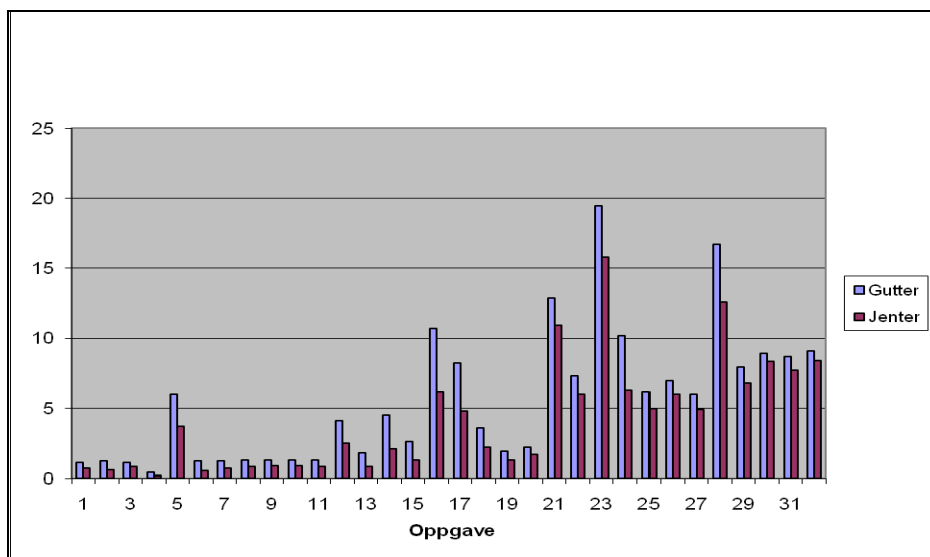
Blanke svar

Figur 1 viser at det er minst 95 % av elevene, uavhengig av kjønn som svarer på 17 av de 32 oppgavene. Det er en tendens til flere blanke svar mot slutten av prøven, noe som kan indikere at arbeidsomfanget i prøven har vært litt for stort for de svakeste leserne.

Av de 15 oppgavene som viser høyere andel blanke svar enn fem prosent, finner vi to komplekse flervalgsoppgaver, seks tradisjonelle flervalgsoppgaver og sju åpne oppgaver. De tradisjonelle flervalgsoppgavene med høyere andel blanke svar enn fem prosent finner vi i prøvens siste tredjedel, noe som bekrefter inntrykket av at arbeidsomfanget kan ha blitt opplevd som stort av de svakeste leserne.

Figuren viser at det er flere gutter enn jenter som lar være å besvare både åpne oppgaver og flervalgsoppgaver. I utvalgsundersøkelsen av nasjonal prøve i lesing på 5. trinn 2008 så vi denne tendensen utelukkende i tilknytning til åpne oppgaver. Vi vet imidlertid ikke hvorfor flere gutter enn jenter velger å la være å besvare oppgaver. Dette kan både være uttrykk for lav motivasjon og/eller at spørsmålet oppleves som vanskelig.

Figur1: Prosentandel blanke svar for hver oppgave, fordelt på kjønn.

Sammenlikning av resultater på 5. og 8. trinn

I de nasjonale prøvene i lesing ble det i år inkludert en felles tekst i prøveheftene for 5. og 8. trinn. Teksten – ”Miljøvennlig tyggis” – er en relativt kort informativ artikkel som forteller om forskning knyttet til tyggisens egenskaper, nærmere bestemt tyggisens klebrighet. Slik sett handler den om noe barn og unge kjenner til og kan forholde seg til, samtidig som den setter hverdagserfaring i forbindelse med forskningsaktivitet og på en nøktern måte peker på tyggisgriseri som miljøproblem.

På 5. trinn var det fire flervalgsoppgaver knyttet til teksten. På 8. trinn var det i tillegg en åpen oppgave. Tabell 11 viser hvor mange prosent som besvarte oppgavene riktig på henholdsvis 5. og 8. trinn. Som forventet ser vi en økning i andelen elever som besvarer oppgavene riktig fra 5. til 8. trinn. På alle oppgavene er det en høyere andel som besvarer oppgavene riktig på 8. trinn enn på 5. trinn. Forskjellen mellom de to trinnene (dif.) varierer mellom 22 og 28 prosent. Det er vanskelig å trekke noen generelle slutninger på grunnlag av fire oppgaver, og det er også vanskelig å si noe om utvikling så lenge det ikke er de samme elevene som har besvart oppgaver på de to målepunktene. Ikke desto mindre er det et resultat som er forenlig med en antakelse om at elevene modnes som lesere i løpet av mellomtrinnet.

Nummer i 5. trinnets prøven	Tekst	Oppgave format	p-verdi 8. trinn	p-verdi 5. trinn	Dif.
29	Tyggis	Flervalg	87	65	22
30	Tyggis	Flervalg	83	59	24
31	Tyggis	Flervalg	88	66	22
32	Tyggis	Flervalg	90	62	28

Tabell 11: P-verdier på 5. og 8. trinn på oppgaver som var felles i de to prøvene.

Oversikt tekniske detaljer på itemnivå, populasjon gjennomført prøve 2009

N	55 886
Antall item	32
Totalt oppnåelige poeng	32
Mean	20
SD/SE	6,7/.03
Min/maks	0/32
Alpha	.88
Vanskegrad	62

		Svarfordeling i %						Dyktighet i poeng						D
	MC	A	B	C	D	8	9	a	b	C	d	8	9	5 trinn
	CR	0	1	2				0	1	2				
1	Cr	15	84				1	14	21				9	.40
2	Cmc	10	90				1	12	21				9	.42
3	Mc	8	24	6	62			15	16	15	23			.51
4	Cmc	49	51					17	22					.37
5	Cr	42	54				5	17	22				13	.40
6	Cr	14	85				1	14	21				7	.38
7	Mc	3	86	3	7		1	12	21	14	11		9	.43
8	Mc	15	5	71	8		1	16	14	22	15		10	.47
9	Mc	10	60	13	16		1	15	23	15	17		10	.51
10	Mc	68	2	13	16		1	22	13	16	15		10	.39
11	Mc	5	13	74	7		1	15	16	22	14		10	.44
12	Cmc	34	63				3	16	23				10	.55
13	Mc	4	44	49	1		1	11	18	23	13		7	.44
14	Cr	60	37				3	18	23				9	.38
15	Mc	10	75	4	10		2	14	22	15	17		7	.44
16	Cr	51	40				9	18	24				13	.46
17	Cr	22	71				7	15	22				10	.56
18	Mc	3	8	11	75		3	14	13	14	22		10	.56
19	Mc	95	1	1	1		2	20	14	12	13		7	.29
20	Mc	24	3	3	69		2	16	14	13	22		8	.48
21	Cr	37	52				12	17	23				14	.53
22	Cmc	47	46				7	17	24				11	.58
23	Cr	49	33				18	19	24				15	.39
24	Cr	33	59				8	18	22				12	.39
25	Mc	62	7	7	18		6	23	17	15	16		11	.52
26	Mc	5	60	12	17		7	14	22	17	17		12	.48
27	Cmc	65	30				5	19	23				11	.35
28	Cr	54	32				15	19	24				14	.45
29	Mc	19	6	2	65		7	16	13	13	23		12	.58
30	Mc	11	59	13	9		9	15	23	17	15		13	.58
31	Mc	6	3	17	66		8	13	12	18	22		12	.49
32	Mc	17	62	8	4		9	17	23	16	15		13	.53

Litteratur

Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112, 155-159.

Kjærnsli, M., Lie, S., Olsen, R. V. & Roe, A. (2007). *Tid for tunge løft. Norske elevers kompetanse i naturfag, lesing og matematikk i PISA 2006*. Oslo: Universitetsforlaget.

Lesesenteret (2009). Den nasjonale prøving i lesing på 5.trinn. Rapport basert på resultatene fra utvalgsundersøkelsen. Lastet ned mai 2009. <http://www.utdanningsdirektoratet.no/Rapporter/Nasjonale-prover-2008--analyse-av-resultater/>

OECD (2004). *Learning for Tomorrow's World: First Results from PISA 2003*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

Vagle, W., Roe, A. & Narvhus, E. (2009). Den nasjonale proven i lesing på 8.rinn, 2008. Rapport fra utvalgsundersøkelsen. Lastet ned i november 2009. <http://www.utdanningsdirektoratet.no/Rapporter/Nasjonale-prover-2008--analyse-av-resultater/>

Van Daal, V., Solheim, R. S., Gabrielsen, N. N., & Begnum, A. C. (2007). *Norske elevers leseinnsats og leseferdigheter. Resultater for fjerde og femte trinn i den internasjonale studien PIRLS 2006*. Stavanger: Lesesenteret.